

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/4/2000

SZCZĘŚLIWCY CZY PECHOWCY? SAMOPOCZUCIE PSYCHICZNE POLAKÓW W 1999 ROKU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Koniec roku to pora bilansów, podliczeń, podsumowywania zysków i strat. Jak wygląda nasz ubiegłoroczny remanent w tak trudno mierzalnej sferze jak przeżycia psychiczne? Jakich uczuć doznawaliśmy w minionym roku najczęściej, a jakie były nam oszczędzone? Czy generalnie jesteśmy zadowoleni z życia i uważamy się za ludzi mających szczęście, czy też przeciwnie - jesteśmy nieusatysfakcjonowani swoją egzystencją i żyjemy w przekonaniu, że prześladowuje nas pech? W grudniowym sondażu¹ powtórzyliśmy pytania, na które odpowiadali Polacy ankietowani przez nas pod koniec lat osiemdziesiątych, u schyłku poprzedniej epoki, a jeszcze przed rozpoczęciem procesu przemian systemowych.

ZADOWOLENIE Z ŻYCIA

Obecnie cztery piąte Polaków (79%) wyraża zadowolenie ze swego dotychczasowego życia. Jednocześnie większość spośród nich (65% ogółu) ocenia, że zadowolenie to jest raczej umiarkowane niż pełne. Tylko co siódmy ankietowany (14%) twierdzi, iż jest całkowicie usatysfakcjonowany swoim dotychczasowym życiem. Natomiast co piąty respondent nie jest zadowolony ze swej egzystencji, przy czym zdecydowanie przeważają wyrażający tylko umiarkowane niezadowolenie.

W porównaniu z ocenami sprzed okresu demokratyzacji i przekształceń systemowych, zapoczątkowanych w roku '89, można zauważyć poprawę samopoczucia Polaków, szczególnie jeśli uwzględnimy fakt, iż takie odczucia jak ogólne zadowolenie z własnego

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (115), 1-7 grudnia '99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłej ludności Polski (N=1097).

życia zmieniają się zazwyczaj w dłuższych okresach. W porównaniu z rokiem '88 o 12 punktów procentowych wzrosła liczba ankietowanych, którym życie przynosi satysfakcję, przy czym najbardziej wzrósł odsetek osób w pełni zadowolonych z kształtu, jaki przybrało ich życie. W tym okresie odnotowaliśmy taki sam spadek odsetka osób niezadowolonych ze swej egzystencji.

Tabela 1

Czy może Pan(i) o sobie powiedzieć, że ma Pan(i) satysfakcję i jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego dotychczasowego życia, czy też nie jest Pan(i) z niego zadowolony(a)?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	'88	'99
	w procentach	
Zupełnie zadowolony(a)	6	14
Raczej zadowolony(a)	61	65
Raczej niezadowolony(a)	29	18
Zupełnie niezadowolony(a)	4	3

Poczucie zadowolenia z życia jest w największym stopniu związane z subiektywną oceną własnych warunków materialnych (patrz tabele aneksowe). Wiąże się także z dochodami w ich bardziej obiektywnym wymiarze. Średnio co trzecia osoba deklarująca dochody nie przekraczające 400 zł na osobę w rodzinie jest niezadowolona ze swojego życia. Natomiast wśród respondentów o najwyższych dochodach odsetek zadowolonych jest zdecydowanie najwyższy. Nawet jednak w najniższej grupie dochodu liczba zadowolonych z życia dwukrotnie przewyższa liczbę niezadowolonych.

Tabela 2

Deklarowane dochody na osobę	Czy może Pan(i) o sobie powiedzieć, że ma Pan(i) satysfakcję i jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego dotychczasowego życia, czy też nie jest Pan(i) z niego zadowolony(a)?	
	Zadowoleni	Niezadowoleni
	w procentach	
Do 275 zł	67	33
276 - 399	65	35
400 - 549	81	19
550 - 799	82	18
Powyżej 799 zł	89	11

Jak już wskazywaliśmy wcześniej², w Polsce zadowolenie z życia w wyraźny sposób wiąże się także z poziomem wykształcenia. Wyraźnie najczęściej usatysfakcjonowanie swoim życiem deklarują respondenci z wyższym wykształceniem, natomiast niezadowoleni częściej pozostają badani najmniej wykształceni. Częstszemu niezadowoleniu z życia sprzyja także nieuczestniczenie w praktykach religijnych.

Tabela 3

Wykształcenie	Czy może Pan(i) o sobie powiedzieć, że ma Pan(i) satysfakcję i jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego dotychczasowego życia, czy też nie jest Pan(i) z niego zadowolony(a)?	
	Zadowoleni	Niezadowoleni
	w procentach	
Podstawowe	74	26
Zasadnicze zawodowe	74	26
Średnie	84	16
Wyższe	94	6

Nieco inaczej rozkładają się odpowiedzi na pytanie, czy badani czują się szczęśliwcami czy pechowcami. Osób deklarujących, że są szczęśliwe, jest więcej niż tych, które mają poczucie, iż są pechowcami. Więcej niż co czwarty ankietowany uważa, że jest dzieckiem szczęścia, co szósty zaś twierdzi, że mu się nie wie. Pytanie o życiowe szczęście czy pecha wymaga bardziej zasadniczych deklaracji niż kwestia zadowolenia lub braku zadowolenia z życia. Zapewne dlatego też większość badanych stwierdziła, że nie należy ani do pechowców, ani do szczęściarzy.

W porównaniu z pomiarem sprzed jedenastu lat widzimy dość wyraźny (10-punktowy) wzrost odsetka osób wierzących w swoje życiowe powodzenie, natomiast liczba tych, którzy są przekonani o swoim pechu, pozostaje bez zmian.

² Por. komunikat CBOS „Zadowolenie z życia”, czerwiec '99 (oprac. Beata Roguska).

Tabela 4

Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	'88	'99
	w procentach	
Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców	18	28
Określiła(a)bym się jako pechowiec	16	16
Różnie bywa	65	56

W dzisiejszej Polsce za pechowca uważa się blisko co trzeci rolnik i częściej niż co czwarty respondent pozostający bez pracy. Na brak życiowego powodzenia częściej niż pozostali narzekają także badani, którzy osiągają najniższe dochody (poniżej 275 złotych na jednego członka rodziny), mają podstawowe wykształcenie i mieszkają na wsi.

Do szczęściarzy natomiast najczęściej należą - we własnym mniemaniu - osoby młode (do 24 roku życia), w tym szczególnie ucząca się młodzież (ponad połowa uczniów i studentów zalicza się do szczęśliwców), respondenci z wykształceniem wyższym, a także mieszkańcy dużych miast (powyżej 100 tys. ludności). Poczuciu życiowego powodzenia sprzyja, co oczywiste, osiągnięcie ponadprzeciętnych dochodów, a jeszcze wyraźniej - świadomość bezpieczeństwa w tej sferze, czyli dobra ocena własnych warunków materialnych. Poza uczniami i studentami poczucie wygranej na życiowej loterii wyraźnie częściej niż inni mają także pracujący na własny rachunek (poza rolnictwem) oraz kadra kierownicza i inteligencja. Co interesujące, więcej szczęśliwców znajdujemy wśród osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne, natomiast respondenci o poglądach lewicowych nie odbiegają znacząco w swych deklaracjach od przeciętnych wskazań w badanej populacji.

NASZE SAMOPOCZUCIE W OSTATNIEJ DEKADZIE

Miniony rok dla wielu Polaków nie był najłatwiejszy. Ponad połowa ankietowanych często lub bardzo często miała powody do zdenerwowania. Niemal dwie piąte badanych odczuwało zniechęcenie lub znużenie, co trzeci często czuł się bezradny, a także lekceważony przez władzę. Prawie co trzeci respondent często lub bardzo często wpadał we wściekłość, natomiast co czwarty doświadczał depresji i często czuł się nieszczęśliwy.

Z drugiej jednak strony nie brakowało także odczuć pozytywnych - dwie piąte ankietowanych często doświadczało w tym roku zadowolenia, gdyż udało im się czegoś w życiu dokonać; blisko dwie piąte miało przeświadczenie, że wszystko w ich życiu dobrze się układa. Co trzeci był dumny ze swoich osiągnięć.

Tabela 5

Jak często w ciągu mijającego roku doznawał(a) Pan(i) następujących uczuć:	Bardzo często	Często	Rzadko	Prawie wcale, wcale
	w procentach			
- był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)	11	44	37	8
- był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu	3	38	49	10
- poczuł(a) Pan(i) pewność, że wszystko układa się dobrze	2	35	46	17
- czuł(a) się Pan(i) zniechęcony(a), znużony(a)	6	31	45	18
- był(a) Pan(i) dumny(a) ze swoich osiągnięć	3	31	45	21
- był(a) Pan(i) szczególnie czymś zaciekawiony(a), podekscytowany(a)	3	30	45	22
- czuł(a) się Pan(i) bezradny(a)	8	24	41	26
- czuł(a) się pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę	10	22	32	36
- ogarniała Pana(ia) wściekłość, miał(a) Pan(i) ochotę, aby wszystko rozwalić	7	24	37	32
- czuł(a) się Pan(i) nieszczęśliwy(a), był(a) Pan(i) w depresji	5	19	44	32

W porównaniu z poprzednim „bilansem emocjonalnym”, dokonany przez ankietowanych w roku '96, najbardziej wzrosła częstość doświadczenia przez obywateli lekceważenia ze strony władzy. Grudniowe deklaracje ankietowanych są najwyższe od roku '91 i porównywalne z tymi, jakie notowaliśmy pod koniec lat osiemdziesiątych. W porównaniu z rokiem '96 wzrosła częstość doznawania uczuć pozytywnych, takich jak duma z własnych osiągnięć czy zadowolenie z odniesionych sukcesów. Zmalała też, szczególnie jeśli uwzględnić dłuższy okres zmian, liczba osób odczuwających zniechęcenie i znużenie oraz tych, które czuły się nieszczęśliwe i były w depresji. Z drugiej jednak strony w porównaniu z sytuacją sprzed trzech lat zwiększył się odsetek osób doświadczających bezradności, przybyło także powodów do wpadania we wściekłość.

Tabela 6

Doznawane uczucia	Wskazania w poszczególnych latach (zsumowane odpowiedzi <i>bardzo często</i> i <i>często</i>)								
	'88	'89	'90	'91	'93	'94	'95	'96	'99
	w procentach								
Duma z własnych osiągnięć	28	24	31	45	32	32	25	28	34
Zadowolenie, że coś się w życiu udało	34	29	32	21	22	24	32	38	41
Poczucie, że wszystko układa się dobrze	37	28	29	15	20	22	30	36	37
Depresja, uczucie bycia nieszczęśliwym	34	36	31	45	32	32	27	28	24
Bezradność	31	34	26	34	39	39	30	29	33
Wściekłość	-	41	33	40	32	36	28	27	31
Zniechęcenie, znużenie	55	59	52	62	49	49	43	41	37
Rozdrażnienie, zdenerwowanie	72	70	67	69	64	64	59	56	55
Zaciekawienie, podekscytowanie	35	35	36	26	24	26	-	31	33
Poczucie lekceważenia przez władzę	32	30	28	39	26	29	-	18	32

Wydaje się zatem, że - mimo wielu kłopotów - zarówno samopoczucie Polaków, jak i ich kondycja psychiczna poprawia się. Warto podkreślić, iż w porównaniu z całym analizowanym okresem w minionym roku ankietowani znaleźli najwięcej powodów do zadowolenia z odnoszonych indywidualnie sukcesów.

SPÓŁECZEŃSTWO ZAŁĘKNIONYCH?

Badania sondażowe już wielokrotnie pokazywały skłonność Polaków do postrzegania sytuacji innych ludzi w Polsce jako gorszej niż własnej. Wyniki grudniowego pomiaru potwierdzają tę prawidłowość. Obecnie niemal połowa ankietowanych ocenia, że wśród Polaków dominuje poczucie niepewności jutra, lęk i obawa o to, co przyniesie przyszłość. Więcej niż co piąty uważa, że wśród osób z jego otoczenia przeważa niezadowolenie oraz brak wiary w jakąkolwiek poprawę sytuacji. Stosunkowo wielu ankietowanych dostrzega także w zachowaniach swoich znajomych i kolegów apatię, rezygnację i pogodzenie z losem. Tylko co dziewiąty respondent ocenia, że nastroje w jego środowisku są niezłe - przeważa poczucie, że jest trochę lepiej niż kiedyś, wyraźnie mniej osób przewiduje, że będzie lepiej.

Tabela 7

Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania? Które z następujących określ najwięcej to oddaje?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI '88	XI '89	XII '99
	w procentach		
Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	2	7	3
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	14	22	8
Apatia, rezygnacja, pogodzenie z losem	17	11	15
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	42	40	49
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	22	7	22
Określił(a)bym to inaczej	1	3	1
Trudno powiedzieć	4	9	2

Od końca lat osiemdziesiątych - niezależnie od samooceny i poziomu zadowolenia z własnego życia - wśród respondentów najczęstsza jest opinia, że dominującym odczuciem w ich otoczeniu jest lęk i obawa o to, co przyniesie przyszłość. Drugie miejsce zajmuje pod tym względem przekonanie, że społeczeństwo odczuwa ogólne niezadowolenie i brak wiary w jakąkolwiek poprawę. Na trzecim miejscu znajduje się przekonanie o apatii i pogodzeniu z losem. Wśród osób zadowolonych ze swojej dotychczasowej egzystencji notujemy nieco więcej opinii pozytywnych - przede wszystkim deklaracji zadowolenia z tego, że sytuacja się poprawiła. Natomiast wśród niezadowolonych wyraźnie częstsze jest przekonanie o braku wśród ludzi wiary w poprawę sytuacji.

Tabela 8

Diagnozowane nastroje wśród ludzi	Oceny własnego życia		
	zupełnie zadowoleni	raczej zadowoleni	niezadowoleni
	w procentach		
Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	5	3	1
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	17	7	3
Apatia, rezygnacja, pogodzenie z losem	13	16	13
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	48	50	50
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	13	21	32
Określił(a)bym to inaczej	2	1	0
Trudno powiedzieć	2	2	1
	100	100	100

Miniony rok nie należał do najłatwiejszych w ostatniej dekadzie - wielu ludziom żyło się trudniej niż dotąd, liczne grupy społeczne i zawodowe publicznie wyrażały niezadowolenie ze swojej sytuacji. Wprowadzone w życie reformy systemowe, w tym szczególnie najtrudniejsza, ale zarazem w odbiorze społecznym najslabiej przygotowana, reforma opieki zdrowotnej, okazały się dla wielu ludzi źródłem negatywnych doświadczeń - stresów, niepewności, a także lęku o przyszłość. Zapewne przede wszystkim reformami, a także sposobem reagowania na protesty trzeba tłumaczyć tak wyraźny wzrost (w porównaniu z pomiarem sprzed trzech lat) odsetka badanych deklarujących, że w tym roku często mieli poczucie, iż są lekceważeni przez władzę. W tym również można upatrywać przyczyn przyrostu powodów do wściekłości, a z drugiej strony zwiększenia liczby osób odczuwających zagubienie i bezradność.

Jednak mimo tych kłopotów można mówić o poprawie ogólnego samopoczucia Polaków. W roku '99 odnotowaliśmy najmniej w całym jedenastoletnim okresie osób, które czuły się nieszczęśliwe i były w depresji. Najniższa w całym tym okresie była także liczba osób często odczuwających zniechęcenie lub znużenie. Z drugiej strony w minionym roku znaleźliśmy najwięcej powodów do zadowolenia z odnoszonych indywidualnie sukcesów. Stosunkowo często Polacy mieli też poczucie, że wszystko się dobrze układa.

W sumie w porównaniu z rokiem '88 wzrósł odsetek osób deklarujących zadowolenie z życia. Wzrosła także liczba respondentów przekonanych o tym, że ich życie przebiega pod pomyślną gwiazdą - obecnie więcej niż co czwarty ankietowany zalicza się do szczęśliwców. Po raz kolejny potwierdza się znana teza Janusza Czapińskiego o „uziemieniu polskiej duszy”. Zarówno poczucie zadowolenia z życia, jak i przekonanie o życiowym pechu lub

szczęściu są silnie związane z miejscem w strukturze społecznej (wyznaczanym przez zmienne socjodemograficzne, takie jak wykształcenie, miejsce zamieszkania, wiek), a przede wszystkim z wielkością osiągniętych dochodów.

Mimo niezłych wyników dotyczących odczuć indywidualnych w dalszym ciągu utrzymuje się przekonanie o generalnie złych nastrojach panujących w społeczeństwie; jest ono nawet częstsze niż w końcu lat osiemdziesiątych. Blisko połowa Polaków sądzi, że ludzie, z którymi się stykają na co dzień, odczuwają przede wszystkim obawy i lęk przed tym, co przyniesie przyszłość.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy może Pan(i) o sobie powiedzieć, że ma Pan(i) satysfakcję i jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego dotychczasowego życia, czy też nie jest Pan(i) z niego zadowolony(a)?

(%)

	Zadowoleni	Niezadowoleni	Liczba osób
Ogółem	79	21	1095
Płeć			
Mężczyźni	79	21	519
Kobiety	79	21	576
Wiek			
18-24 lat	85	15	157
25-34	83	17	194
35-44	78	22	228
45-54	74	26	210
55-64	80	20	118
65 lat i więcej	78	22	188
Miejsce zamieszkania			
Wieś	78	22	405
Miasto do 20 tys.	81	19	130
20 - 100 tys.	81	19	205
101 - 500 tys.	75	25	208
501 tys.i więcej mieszk.	84	16	149
Wykształcenie			
Podstawowe	74	26	334
Zasadnicze zawodowe	74	26	286
Średnie	84	16	379
Wyższe	94	6	96
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier.,inteligencja	95	5	59
Prac.umysł.niż.szczebla	92	8	110
Pracownicy fiz.- umysł.	81	19	108
Robotnicy wykwalifikowani	84	16	87
Robotnicy niewykwalifik.	64	36	49
Rolnicy	71	29	54
Pracujący na własny rach.	92	8	55
Bierni zawodowo			
Renciści	71	29	140
Emeryci	82	18	201
Uczniowie i studenci	96	4	55
Bezrobotni	56	44	113
Gospodynie domowe i inni	77	23	60
Pracuje w:			
inst. państw.,publicznej	87	13	186
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	88	12	91
sekt. pryw. poza rolnict.	82	18	199
prywatnym gosp. rolnym	75	25	67
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	67	33	156
276 - 399	65	35	109
400 - 549	81	19	280
550 - 799	82	18	161
Powyżej 799 zł	89	11	158
Ocena własnych war. mater.			
Złe	60	40	363
Średnie	86	14	476
Dobre	94	6	254
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	81	19	73
Raz w tygodniu	81	19	570
1-2 razy w miesiącu	80	20	160
Kilka razy w roku	79	21	207
W ogóle nie uczestniczy	68	32	84
Poglądy polityczne			
Lewica	78	22	272
Centrum	84	16	311
Prawica	81	19	273
Trudno powiedzieć	73	27	237

Tabela 2. Czy może Pan(i) powiedzieć o sobie, że należy Pan(i) raczej do ludzi szczęśliwych czy też pechowych? 1 - Zaliczył(a)bym się do szczęśliwców; 2 - Określił(a)bym się jako pechowiec; 3 - Różnie bywa

	(%)			
	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	28	16	56	1097
Płeć				
Mężczyźni	29	14	57	520
Kobiety	27	18	56	577
Wiek				
18-24 lat	36	12	52	157
25-34	30	9	61	194
35-44	30	17	53	229
45-54	22	18	59	211
55-64	24	20	56	118
65 lat i więcej	24	20	56	188
Miejsce zamieszkania				
Wieś	23	20	57	406
Miasto do 20 tys.	25	17	57	130
20 - 100 tys.	28	11	62	205
101 - 500 tys.	35	15	49	206
501 tys. i więcej mieszk.	33	11	56	150
Wykształcenie				
Podstawowe	19	23	58	335
Zasadnicze zawodowe	22	19	59	287
Średnie	36	10	54	378
Wysze	40	6	54	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	40	5	54	59
Prac.umysł.niż.szczebła	33	9	58	110
Pracownicy fiz.-umysł.	31	7	62	108
Robotnicy wykwalifikowani	30	10	61	87
Robotnicy niewykwalifik.	12	19	69	50
Rolnicy	29	31	40	54
Pracujący na własny rach.	47	10	42	55
Bierni zawodowo				
Renciści	17	20	64	139
Emeryci	28	20	53	201
Uczniowie i studenci	52	2	46	55
Bezrobotni	14	28	57	113
Gospodynie domowe i inni	22	21	57	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	31	9	60	186
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	32	11	57	91
sekt. pryw. poza rolnict.	34	10	56	200
prywatnym gosp. rolnym	28	28	44	67
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	21	29	50	157
276 - 399	16	22	62	108
400 - 549	22	15	63	281
550 - 799	31	14	56	161
Powyżej 799 zł	44	9	47	158
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	28	56	364
Średnie	22	14	64	476
Dobre	55	2	43	255
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	18	58	74
Raz w tygodniu	30	15	56	571
1-2 razy w miesiącu	23	16	61	160
Kilka razy w roku	28	19	53	207
W ogóle nie uczestniczy	27	16	57	84
Poglądy polityczne				
Lewica	26	15	59	273
Centrum	27	14	59	312
Prawica	38	16	47	274
Trudno powiedzieć	20	20	61	237

Tabela 3. Jak często w ciągu mijającego roku ['99] był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu?

	(%)			
	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	41	49	10	1096
Płeć				
Mężczyźni	41	50	9	519
Kobiety	41	47	11	577
Wiek				
18-24 lat	59	39	2	157
25-34	45	49	5	194
35-44	39	51	10	229
45-54	33	56	11	211
55-64	37	50	13	118
65 lat i więcej	35	44	21	187
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	55	16	406
Miasto do 20 tys.	38	55	6	129
20 - 100 tys.	50	45	5	205
101 - 500 tys.	46	44	10	206
501 tys.i więcej mieszk.	55	37	8	150
Wykształcenie				
Podstawowe	31	52	17	335
Zasadnicze zawodowe	33	55	12	287
Średnie	50	45	6	378
Wyższe	65	33	2	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	71	29	0	59
Prac. umysł. niż. szczebla	59	38	3	110
Pracownicy fiz.- umysł.	47	49	4	108
Robotnicy wykwalifikowani	33	58	9	87
Robotnicy niewykwalifik.	26	62	12	50
Rolnicy	23	66	12	54
Pracujący na własny rach.	64	32	4	55
Bierni zawodowo				
Renciści	29	55	16	140
Emeryci	40	42	18	200
Uczniowie i studenci	79	21	0	55
Bezrobotni	17	68	15	113
Gospodynie domowe i inni	29	60	12	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	52	43	5	186
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	52	46	2	91
sekt. pryw. poza rolnict.	46	46	7	200
prywatnym gosp. rolnym	27	65	8	67
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	23	66	11	157
276 - 399	28	60	12	109
400 - 549	39	50	11	281
550 - 799	49	38	13	161
Powyżej 799 zł	59	36	5	158
Ocena własnych war. mater.				
Złe	25	57	18	364
Średnie	39	53	8	475
Dobre	68	28	4	255
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	37	47	16	74
Raz w tygodniu	42	48	10	570
1-2 razy w miesiącu	35	54	12	160
Kilka razy w roku	43	48	9	207
W ogóle nie uczestniczy	44	46	9	84
Poglądy polityczne				
Lewica	42	49	10	273
Centrum	39	54	8	311
Prawica	51	39	9	273
Trudno powiedzieć	32	52	16	237

Tabela 4. Jak często w ciągu mijającego roku ['99] był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)?

(%)

	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	55	37	8	1096
Płeć				
Mężczyźni	50	42	7	519
Kobiety	60	32	8	577
Wiek				
18-24 lat	43	50	7	157
25-34	60	33	7	194
35-44	60	34	6	229
45-54	57	37	7	211
55-64	54	34	12	118
65 lat i więcej	54	37	9	187
Miejsce zamieszkania				
Wieś	58	35	7	406
Miasto do 20 tys.	55	43	2	129
20 - 100 tys.	58	35	7	205
101 - 500 tys.	52	37	11	206
501 tys.i więcej mieszk.	48	40	11	150
Wykształcenie				
Podstawowe	62	30	8	335
Zasadnicze zawodowe	58	33	9	287
Średnie	51	42	7	378
Wyższe	41	54	5	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	50	48	3	59
Prac. umysł.niż.szczebła	51	41	7	110
Pracownicy fiz.- umysł.	58	36	6	108
Robotnicy wykwalifikowani	47	43	10	87
Robotnicy niewykwalifik.	70	28	2	50
Rolnicy	60	31	9	54
Pracujący na własny rach.	47	50	2	55
Bierni zawodowo				
Renciści	60	30	10	140
Emeryci	50	36	14	200
Uczniowie i studenci	40	58	2	55
Bezrobotni	70	24	5	113
Gospodynie domowe i inni	58	37	5	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	55	39	6	186
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	44	49	6	91
sekt. pryw. poza rolnict.	55	39	7	200
prywatnym gosp. rolnym	62	30	8	67
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	67	26	7	157
276 - 399	71	24	5	109
400 - 549	58	36	6	281
550 - 799	51	36	13	161
Powyżej 799 zł	41	51	8	158
Ocena własnych war. mater.				
Złe	69	26	5	364
Średnie	52	40	8	475
Dobre	42	47	11	255
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	36	14	74
Raz w tygodniu	54	39	8	570
1-2 razy w miesiącu	55	37	8	160
Kilka razy w roku	59	34	7	207
W ogóle nie uczestniczy	63	32	5	84
Poglądy polityczne				
Lewica	59	34	7	273
Centrum	48	44	8	311
Prawica	53	40	7	273
Trudno powiedzieć	62	29	9	237

Tabela 5. Jak często w ciągu mijającego roku ['99] czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę?

	(%)			
	Często	Rzadko	Wcale	Liczba osób
Ogółem	32	32	35	1095
Płeć				
Mężczyźni	34	35	31	519
Kobiety	31	30	39	576
Wiek				
18-24 lat	21	32	47	157
25-34	34	37	29	194
35-44	37	31	32	229
45-54	35	34	31	211
55-64	40	24	37	118
65 lat i więcej	25	34	41	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	27	36	37	405
Miasto do 20 tys.	32	28	40	129
20 - 100 tys.	35	35	30	205
101 - 500 tys.	34	28	38	206
501 tys. i więcej mieszk.	40	30	30	150
Wykształcenie				
Podstawowe	28	30	42	334
Zasadnicze zawodowe	36	33	31	287
Średnie	33	33	35	378
Wyższe	33	37	30	96
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	32	43	25	59
Prac. umysł. niż. szczebla	32	28	41	110
Pracownicy fiz.-umysł.	36	35	29	108
Robotnicy wykwalifikowani	35	32	34	87
Robotnicy niewykwalifik.	37	34	29	50
Rolnicy	24	39	37	54
Pracujący na własny rach.	46	30	24	55
Bierni zawodowo				
Renciści	34	25	41	140
Emeryci	28	35	37	199
Uczniowie i studenci	8	36	56	55
Bezrobotni	40	29	31	113
Gospodynie domowe i inni	30	33	38	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	35	32	33	186
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	29	38	33	91
sekt. pryw. poza rolnict.	36	35	29	200
prywatnym gosp. rolnym	27	42	32	67
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	38	39	23	156
276 - 399	42	27	31	108
400 - 549	33	31	37	281
550 - 799	32	30	38	161
Powyżej 799 zł	30	30	40	158
Ocena własnych war. mater.				
Złe	45	27	28	363
Średnie	28	34	37	475
Dobre	20	37	43	255
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	33	35	74
Raz w tygodniu	28	35	37	570
1-2 razy w miesiącu	36	29	35	160
Kilka razy w roku	35	31	34	206
W ogóle nie uczestniczy	44	24	32	84
Poglądy polityczne				
Lewica	37	34	29	273
Centrum	33	35	31	311
Prawica	32	27	41	273
Trudno powiedzieć	26	33	42	235

Tabela 6. Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania? Które z następujących określeń najlepiej to oddaje? 1 - Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej; 2 - Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej; 3 - Apatia, rezygnacja, pogodzenie się z losem; 4 - Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra; 5 - Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakkolwiek poprawę

	(%)						
	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	8	15	50	23	2	1087
Płeć							
Mężczyźni	3	8	16	52	21	1	514
Kobiety	3	8	14	48	24	2	573
Wiek							
18-24 lat	7	13	14	47	19	1	154
25-34	2	9	14	51	22	1	190
35-44	2	8	16	47	24	3	229
45-54	4	7	16	53	19	1	211
55-64	2	1	11	55	28	1	117
65 lat i więcej	1	7	17	47	25	3	186
Miejsce zamieszkania							
Wieś	3	5	10	53	28	2	405
Miasto do 20 tys.	4	8	18	38	30	3	129
20 - 100 tys.	3	8	18	49	21	0	203
101 - 500 tys.	1	8	18	53	17	3	201
501 tys.i więcej mieszk.	5	13	20	50	10	1	149
Wykształcenie							
Podstawowe	4	4	12	47	30	3	333
Zasadnicze zawodowe	4	9	14	51	21	0	282
Średnie	2	10	19	50	18	1	375
Wyższe	0	9	16	54	15	5	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	0	8	12	61	13	5	59
Prac.umysł.niż.szczebła	0	8	15	54	19	3	109
Pracownicy fiz.- umysł.	7	8	26	40	18	1	106
Robotnicy wykwalifikowani	4	12	15	50	18	0	86
Robotnicy niewykwalifik.	5	1	11	55	28	0	50
Rolnicy	2	2	9	58	25	2	54
Pracujący na własny rach.	0	10	25	43	21	0	55
Bierni zawodowo							
Renciści	3	6	14	49	27	1	139
Emeryci	3	5	16	50	24	3	198
Uczniowie i studenci	12	18	8	43	16	3	52
Bezrobotni	0	6	13	57	24	0	113
Gospodynie domowe i inni	0	14	11	39	31	4	61
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	2	11	14	54	19	0	186
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	5	8	14	56	15	1	89
sekt. pryw. poza rolnict.	4	6	22	43	22	3	199
prywatnym gosp. rolnym	2	6	13	53	24	2	67
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	1	3	9	57	29	1	157
276 - 399	2	2	14	53	27	2	109
400 - 549	3	8	17	44	26	2	278
550 - 799	6	6	20	47	21	1	158
Powyżej 799 zł	1	9	19	54	15	3	155
Ocena własnych war. mater.							
Złe	2	4	13	47	33	1	363
Średnie	2	7	14	55	21	1	473
Dobre	6	15	19	44	12	4	250
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	9	6	58	24	0	74
Raz w tygodniu	3	8	14	52	22	1	566
1-2 razy w miesiącu	4	9	17	42	24	4	160
Kilka razy w roku	2	7	18	47	24	3	202
W ogóle nie uczestniczy	7	3	20	49	19	3	84
Poglądy polityczne							
Lewica	3	4	19	52	21	1	272
Centrum	2	7	13	52	25	2	308
Prawica	2	15	19	48	15	1	272
Trudno powiedzieć	5	5	10	47	30	4	233